

tek čitati: »*Odgadati život*«. Živimo, a kao da ne živimo, uvijek ono pravo ostavljamo za docnije, odgađamo, naravno, za nikad, za ništavilo. Odgađamo život dok ne postanemo grobovi.

Ako bih se opredjeljivao za cikluse, po nekom najnutarnijem afinitetu, uvijek bih prije glasao za ovaj drugi, stoga što je Radanovićeva poezija gotovo lekcija mnogim našim pjesnicima od zanata, lekcija kako se piše pjesma, kako se od pjesme može sačiniti program. Radanović nikad ne stane na pola puta, on ili istjera ideju pjesme do kraja ili pjesmu ne piše.

Očigledno je da je pisac uložio znatan trud u dotjerivanje i glačanje svojih stihova i lirskih proza. Uzimajući u obzir sve što smo rekli, i taj savjesni, odgovorni odnos pisca prema svakoj riječi govori o ozbiljnosti i predanosti literaturi, a to treba respektovati.

Risto Trifković

»MIT TRADICIJA SAVREMENOST«

»*Delo*«, Beograd, 1972.

»I kao što vino postaje za dobar broj intelektualaca medijumska materija koja ih vodi izvornoj snazi prirode, biftek je isto tako za njih hrana iskupljena zahvaljujući kojoj oni prozaičaju svoju cerebralnost, otklanjaju krvlju i mekom kašom mesa jalovu suvoću zbog koje ih neprekidno optužuju.«

Rolan Bart

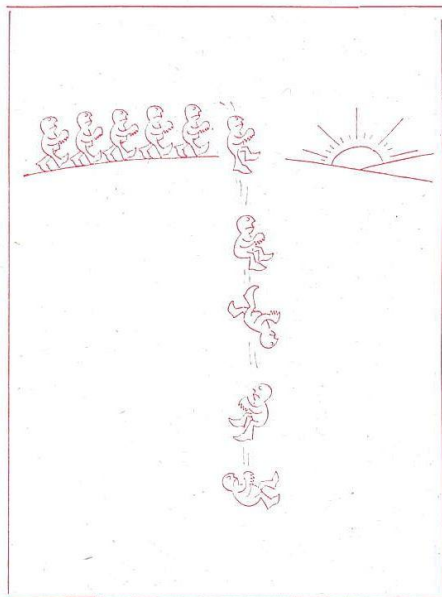
Beogradski časopis *Delo*, u svojoj novoosnovanoj ediciji *Argumenti*, u kojoj ćete se, kako se obećava, susresti sa knjigama koje na svestran način tumače žive i dalekosežne dileme modernog doba, objavio je knjigu *Mit Tradicija Savremenost*. Knjiga predstavlja izbor tekstova »iz neobično širokog i zanimljivog područja ljudske misli« tridesetak autora: Stros, Bart, Elijade, Kalajić, Pervić, Vukadinović, Horkhajmer, Kulišić, Akselos, Aćin, Adorno, Kasirer...

Ova zbirka tekstova može da zadovolji početni interes za problematiku mita, tradicije i savremenosti, ona može da uputi i da usmeri, ali ne i da u potpunosti zadovolji zainteresovanog čitaoca; uostalom, to i nije njen cilj. Knjiga predstavlja izbor eseja i ulomaka iz većih studija, što može da bude i mana, ali i kvalitet knjige. U našim uslovima i s obzirom da u nas nisu prevedene značajnije studije iz ove oblasti, a nisu ni pisane, to je kvalitet (koji bi svakako bio i veći da su tekstovi sistematičnije odabrani i sistematičnije prikazani čitaocu).

Posebnu pažnju pobuđuje jedna rečenica u nekoj vrsti uvoda u knjigu: »Tri broja *Dela* iz ove godine posvećena mitu i tradiciji, izazvala su neočekivano široko interesovanje...« Interesantnije od te čudne »neočekivanosti« je primećeno široko interesovanje. Otkuda i zašto i čemu to interesovanje? Da li je to ono uobičajeno interesovanje za svako prezentiranje za nas novih saznanja ili se tu, možda, radi o samom interesovanju za mit i tradiciju. Nije li to ono interesovanje koje je svojstveno onima koji neke svoje postupke i neka svoja ponašanja odjednom vide izanalizirana i proučavana i objašnjena u drugih. Nije li to interesovanje za nas same? Ova pitanja bitno preobraća Gerhard Kriger kada se pita: »Kako danas može mit da vlada duhom

ljudi kada više nije jedini kao u ranom dobu naroda? Kako se povratak mita slaže sa modernom naukom i tehnikom?« Isti autor daje i jedan od mogućih odgovora: »U svim totalitarnim sistemima čovek mora u nešto da veruje; umna čovečnost u službi ponekad i nabeđenim višim silama kao što su rasa, narod i društvo. To zbilja izgleda kao povratak mitskog mišljenja.« I, ukoliko se prihvata jedan ovakav odgovor, ostaje pitanje: da li je takva situacija samo u totalitarnim sistemima?

Potrebe za mitom, za tradicijom, za osloncem, za stabilnošću, za izvesnošću, za podlogom, za korenom, za putokazom, za usmeriteljem, za Ocem, za Majkom, za Vođom, za Bogom — potrebe su istog reda, jer, kako reče Akselos, mi se užasno mučno koprčamo, a izgleda, sudeći po njemu, ne znamo zašto se koprčamo. Ne mogavši u sva kodnevnom nam okružju da uostavimo nešto što je, ili je nalik na, dinamičku ravnotežu, prinuđeni smo, tako nestabilni, da tražimo oslonac, zaklon, podlogu — ili u prošlosti ili u budućnosti, i da bi ih učinili izuzetnijim i dostojnijim sebe — mitologiziramo ih.

I tako, šlagerasta Jefimija i dan-danas samoću samuje na opštu radost šlageropklonika, i tako Zmaj Ognjeni Vuk ne pomaže samo Milici počivšoj čitav vek ranije, već i dan-danas svoju vojnu vojuje — za nas neke naše bitke bije; oslonac nam je i Vukašin, kao i nekada na Kosovu, kad, zaboravivši da je skoro dve decenije pre toga svoju kraljevsku glavu zagubio u Marici »mutnoj i krvavoju«, dođe Lazaru da pomogne.

I tako, umišljamo leptirastu i cvetnodolinastu budućnost, raj (bez pakla — smetao bi) prizemljujemo, a ulogu sv. Petra pripisujemo — već prema potrebi... Tako je naše tlo pod nogama — u budućnosti, tako je budućnost razlog sadašnjosti, a ova opstoji samo zbog nade u budućnost.

Oni koji nisu skloni bekstvima, koji svoje korenje ne mogu da pronađu u prošlostima, niti, pak, mogu prošlost sebi da pripisuju, a neskloni neizvesnoj budućnosti i nemoćni da se sa svakodnevnicom pomoću budućnosti obračunaju — oni nužno ostaju u onom danzadanom »sada i ovdje«, i, ne mogavši da u njoj ostanu normalni duhom i živahni telom — oslonce stvaranju tako što delove i deliće tog sadaiovdje uzdižu,

čine ih velikim, mitskim, dostojnim sebe, i — podaju im se.

I onda, biftek nije samo sacrosanctus zbog toga što je sacramentum, već i zbog toga što je razlog življenja, što je uslov boljeg življenja, što je ono koje život čini opravdanim, vrednim muka i »znojna lica svojega«. I kao indulgentia, »vino zasniva jedan kolektivan moral u kome je sve iskupljeno: ispadi, nesreće i zločini su, doduše, mogućni sa vinom, ali ne i zloba, podmuklost ili gadost. Zlo koje vino može izroditi je sudbinsko, pa, dakle, kao takvo ne podleže kažnjavanju; to je zlo teatra, a ne temperamenta.«

Ne priznajući našu pripadnost »našim« mitovima, tvrdimo njihovu pripadnost nama, oni su naši, ponosimo se njima, ikone tih božanstava više u našem ponašanju, u našim razgovorima, u našim hvalama, u našem konformizmu, i, da ne zaboravimo, u našim svakodnevnica. Oni svakodnevnice čine izuzetnom, oni običan dan čine svečanom, a od prozaičnog ponašanja — obred.

Ali — »ne uzimaj uzalud imena Gospoda Boga svojega« — na tradiciju se ne poziva često i svakodnevno, mitovi se ne troše uvek, inače bi izgubili u svojoj sakralnosti. Izuzetnost mora da se očuva. Ritual mora da postoji. Pravila obreda ne smeju da se povrede — uostalom, pomoć se traži samo onda kada je potrebna, a Gospod Bog se ne moli za svašta.

To čovekovo podavanje kao da isuviše nalikuje na one stare (zar?) žrtvene obrede, samo što smo mi žrtva i, ako nije neugodno, sami sebe prilazemo našim božanstvima na žrtvu. Doduše, ponekad treba zažmuriti, što, opet, isuviše nalikuje na ona stara (zar?) vremena kada su bogovima vezivali oči da ne gledaju stare, bezube, kljaste i smrtno bolesne žrtve (koje su se, ponekad, prinobile — u nedostatku drugih), te da se naslađuju samo mirisom krvi koja je tekla njima u čast. Pa zato, onda, zažmurimo kada je biftek »ravan obrubljen žutim, u obliku potplate« kao što je u jeftinim restoranima, onda kada biftek nije »kockast, sasvim vlažnog jezgra ispod blago zaugljene pokorice« — kao što je to u otmenim restoranima. Uostalom to naše žmurjenje spoljnjem posmatraču može da bude znak da uživamo — i uopšte, upotpunjava dekoraciju.

Umišljena budućnost i izmišljena prošlost, krvavi biftek i »malo crno« iz sadaiovdje, kućni »prozor u svet« i nedeljne stadiomanije iz istog sadaiovdje — vera u prošlost, življenje-izvan-sebe u sadašnjosti i nada za budućnost — pa to je dovoljno da jedan narod postane srećan, da ga učini seksualno najpotentnijim, da ga učini najhrabrijim, najpametnijim i najduhovitijim i, uopšte, najnajmanijim.

Ipak, dolazi i do desakralizacije mitova, na primer, kada se zaboravi Džojsova (Leopold Bloom) uliksijada, pa se Odisejeva odiseja smatra za uzbudljivo, romantično i jeftino turističko putovanje.

Kirka nas čeka — Eeja je cela Gea, a srećno spasenje lukava pustolova Odiseja — nada.

Srećko Mihailović